

הערות ל"ימי צקלג" לס. יזהר / א

הגיבור היזהרי / זאת ג. הרסגור

האידיאלים הרשמיים מושכים ומלהיבים : "היש לך דבר שעליו היית נכון, בעיניי ניים פקוחות, לתת נפשך, לקפוץ בעדו אל המדורה — אמות ואל אחטא לאמו-נתי?" (עמ' 570) ואת פולחן המנהיג, "המפקד", המטיל כבר את צילו המת-ארך. ויחד עם כל אלה — גם צלילים גורקיים של כיסופי השתחררות בלתי מחזורים, הפורצים כל הזמן, בלאות וברתיעה, אך פורצים בכל זאת, לא מתוך ידיעה או תקווה מבוססת, אלא ממעמקי אינטואיציה תמימה, הלוחשת בלב כי יכול להיות גם אחרת : כדברי יאקוש בשעת הויכוח עם רפי : "אין הכל מפוספט שכזה. משעמם וקטנוני... קח אותי מכאן, הייתי צועק לפעמים ב' קולי קולות — אלוהים שבשמים, קח אותי מכאן. כל הדבר הזה, כל התמיד הזה, כל אין מפלט, שאין חשק עוד לנ-שום — מה לי זלכל זה?" (עמ' 502). (המשך יבוא)

ווע : נבלים, על מה צריכים הבנים למות?" (עמ' 804). דברים אלה נהגו בראשו של אחד מלוחמי מלחמת 1948, אבל כל הספר מתבונן אל עבר 1958. בספרות המשלט לא היו כל פרוגנוזות לגבי הדרך בה תלך ישראל הנולדת, אבל ב"ימי צקלג", נעשה נסיון לקבוע דיאגנוזות לגבי תופעות עכשוויות על-ידי עיקוב אחרי שורשיהם המשתרעים עד לימי הקרבות של תש"ח. והוא מגלה שם את הכפירה הנרגשת בדת-העבודה הגורדונית, אשר בה פיסמו דור שלם בארץ הזאת, ועוד היד נטויה ; את עלילת העיר כחידה אחת של "חיים עקומים" וניחן (עמ' 433), ועם זאת המשיכה אליה ; את הפחד הגדול, יראה ללא מגוס כאילו בפני חיים ללא תוכן : "תקרא עתון בשבת. תשכח לט"ל. תהיה בלי תקוות. מחוץ לתקוות של, תנובה ריק תהיה. משעמם תהיה" (עמ' 494) את הוידוי המדאיב, כי אין

איות מכדי שיוכל לשמש כציון להופעת דמות חדשה). הנוער העירוני הזעיר-בורגני, הסטודנטים, הדור השני של הבורגנות המקומית, אינם גראים בספר רותנו אלא בריפרוף. הספרות הצעירה נולדה בצל קורת גגו של הקיבוץ והצ' בר שלה הוא, כמוה, תוצר ההתיישבות. יזהר, אחד מראשוני הספרות הצעירה הזאת, מתאר בחוסר אהדה מוחלט את לוחמי-צקלג אשר מוצאם אחר ושונה : הבנתו ואהבתו נתונים קודם-כל ל"שלינו", לאחיו המתלבטים של אפרים ("אפרים חוזר לאספסת") ושל צביקה ("שיירה של חצות").

במידה שגבורי "צקלג" שואפים להג' דרה עצמית מול דור הוריהם, נושאי האידיאולוגיה הציונית ; כלומר, במידה שצברים אלה מחפשים את הבנת ערכם העצמאי, האובייקטיבי — מחפשים ואי-נם מוצאים — בה במידה מתבלט אי-אמונם העמוק לקודמיהם-מולידיהם.

ציבי, למשל, סבור, כי האידיאולוגיה הומצאה ע"י הזקנים כדי להוליך שולל את הצעירים ולסבך את נפשם ללא צו' רך : "הדיבורים האלה : האידיאה הג' דולה, הקו שלנו, ושאר תקליטי קו' לות החכמים מכס והמבוגרים מכס, ש' אינם כאן אבל ידם בעורפכם..." (עמ' 330). ההסתייגות הזאת מגיעה, כפי שנראה מייד, רחוק מאוד. אבל קו' דם כל הזרות שבין שני הדורות היא בהרבה יותר עמוקה מאשר יכולה בכלל להיות התהום בין שני דורות בארץ שהיא יוצאת-דופן פחות ממדינת-ישראל. זרות זאת, הנובעת גם מן ה' עובדה כי הבנים שייכים לאומה חדשה בהתהוותה, מובעת בחריפות ואף בח' ריפות של גוזמא ספונטאנית על-ידי דמות אחרת של "ימי צקלג" : "אהבת העם היהודי ! אה, כן. בואו רגע ונדבר בזה. העם היהודי ! איזה עם יהודי ? ...מי אוהב אותו ? הלא אנחנו נמלטים כנכוים מפני כל מה שהוץ יהודי, וזה כבודנו וזקיפות שידרתנו. ותדעו, במפור' רש, אחת ולתמיד : אנחנו בוחלים בכל מה שגם ריחריחו כזה. החל בשיעור ההיסטוריה היהודית, עם כל הצרות, וכלה במאכלות ובגניחות היהודיים..." (עמ' 374). היו גם מדינות אחרות אשר קמו על יסוד הגירה, אבל באף אחת לא היה תהליך הולדתה של האומה הח' דשה מהיר כל כך : בניהם של המת-יישבים האנגליים הראשונים, אשר ירדו בחופי אמריקה בתחילת המאה ה-17 לא חשו עצמם בשום פנים נבדלים כל כך מהוריהם, ורק בסוף המאה ה-18, עם גבור התנועה נגד השלטון הבריטי, החלה מתגבשת אצל בני ניניהם גם הכרתה העצמית של האומה האמריק' אית החדשה. לעומת זאת, אצלנו היה המעבר קצר כל כך, עד-כי מובן שהוא מכלבל את מי שאינו רגיל לחשוב בקא' טגוריות אנאליטיות. בכל אופן, לטענ' תיהם הרגילות של הצברים ה"התייש' בותיים" נגד הדור הקודם, בתור מע'צב דפוסי-חיים אותם הוא מנסה לכפות על יורשיו, מתוספת ב"ימי צקלג" טענה נוספת, נוראה ממש וגדושת-אימים : ה' האשמה כי דור המייסדים, אנשי העליה השנייה והשלישית, הולידו בנים כדי להמיתם בשדות-קטל. באחד הקטעים הטראגיים ביותר של הספר חושב לו אחד הבחורים : "אני שונא את אברהם אבינו ההולך לעקוד את יצחק. מה זכור תו שלו על יצחק. שיעקוד את עצמו..." אני שונא שיצחק אינו אלא חומר-נסיון שבין אברהם לאלוהיו. את ההוכחה ה' זאת של אהבה... להיות קוטל את הב' נים לניסוי האהבה ! לקחת כוח ולהת' ערב וליטול חיים כדי להוכיח בריב. ועל שהעולם החריש ולא קם ולא שי-

בחצי מיליון מילים — זה סיכומו של יזהר עצמו — מספר בעל "השבוי" ו"חירבת חיזעה" את קורותיו של קו' מץ לוחמים במשך שבוע אחד של אלול תש"ח, וקורות משלטם. משלט זה, מ' שערים כי הוא במקומה של צקלג הע' תיקה, אותה צקלג אשר מסופר עליה בספר שמואל א' : ועמלקי פשטו אל נ' גב ואל צקלג ויכו את צקלג וישרפו או' תה באש".

אולם אין בטחון כי אומנם זוהי צ' קלג, כפי שאין בטחון בכלל בספרו של יזהר בשום ודאות ובשום ערכים : גי' בורי הספר לוחמים ונופלים בשבעת הימים הללו, שהם מהרבה בחינות ש' בעת מדורי הגהינום עצמם, מבלי לח' דול מגשש באדים סמיכים של מבוכה ושאיפות בלתי-מחזרות, ואילו הסופר מגשש ותועה יחד איתם.

"ימי צקלג" הינו היצירה הארוכה ב' יותר של הספרות הישראלית ; היצירה היחידה אשר מחקרבת אליה באורכה היא "מלך בשר ודם" לשמיר.

אולם, בעוד שספרו של שמיר הוא רומאן, נשארת יצירתו של יזהר סי' פור בלבד, והיא שייכת — פחות או יותר — לסוג של סיפורי-משלט, אי' שר פרחו בארצנו בעיקר ב'1948-1950 משל הגיע סוג זה של ספרות להיקפים עצומים כאלה לפני שהסתיים, כפי שגם הדינוזאורים והאיכטוזאורים, בעלי-החיים הטרומ-היסטוריים, גדלו ל' ממדים ענקיים — ערב היעלמותם. "ימי צקלג" הוא יותר בבחינת ספר שנועד למבקרים הספרותיים ולקנאי ה' בלטרסטיקה מאשר לקהל הרחב : קרי' את "צקלג" — כקריעת ים סוף, למ' רות הערכים הספרותיים החשובים ש' בספר. הדור עצמו, אשר את פניו יצא יזהר להעלות בספרו, ספק אם יוכל להתגבר על 1143 העמודים הצפופים והדחוסים, הכתובים בעברית פלאסטית, גועזת וספרותית מאוד, לאחר שיותר משהוא מעניק חזות-קריאה, מזמין ס' פר זה סקרנות-פיענוח. אך מי שיאזור כוח, ישנס מותניו וישלטל יחד עם גבורי יזהר על גקודת הגובה מספר 244, היא צקלג המשוערת, יבוא על שכרו. כי סיפור רב-היקפים זה הינו נסיון-גבורה לחזור אל נבכי נפשם, רוחם, השקפת-עולמם של ילידי היום השני לבריאת החברה הישראלית. "ימי צקלג" הוא סיכום הצבר, לא כמות שהוא, אלא סיכום מונומנטאלי של ד' מותו כפי שהופיעה בספרות שלו' על-עצמו. מכאן שהגבלותיה של דמות ספרותית זאת אינן פחות חשובות, אופייניות, מאליפות מהי' שגיה, והופעת "ימי צקלג" הינה מומנט חשוב ביותר בהתפתחות ה' ספרות הישראלית : מומנט התמצותה של הדמות הספרותית הזאת, ופינוי ה' מקום להבנה אחרת של הצבר בפרט ושל החברה הישראלית בכלל. מבחינה ספרותית זהו כשלון, אבל כשלון ה' רואי.

הצבר המקובל בספרות הצעירה הוא חלק הטוען לכתר הכלל. לפי מיטב ידי' עתנו, לא התפתה הפרווה שלנו להע' לאת דמותם של ילידי-הארץ שאינם מח' ניכי ההתיישבות העובדת (ואצל הזו וט' ביב — בני העדה התימנית). נסיונה של יהודית הגדל, אשר יצרה את אכרם ואחיו, הבחורים ה"ספרדיים" מ"רחוב המדרגות", לא זכה עד-כה לממשיכים. הרוב המכריע של הצברים, ילידי השכו' גות הפועליות של ערינו, לא מצאו עד כה גואל רציני. אפילו צאצאי האריסטוק' ראטיה הפועלית לא תוארו עדיין (פרט, אולי, לצאת בצבת" לניסן — אך ה' רומן הזה לקוי מדי ודמויותיו ערטיל-